

Vprašanja in odgovori.

Drugi odgovor na 226. vprašanje: Raznovrstne žganjarske kotle, po pravilnem načinu narejene ali kakor sploh kedo želi, izdeluje Jakob Sila, koflar v Senožečah. Plačila vzprejemlje tudi na obroke.

Vprašanje 231. Imam jako dobro klet, ki je po zimi zelo topla in po leti zelo hladna. Ker je pa hiša, v kateri je klet, zelo stara, začela je klet postajati zaduhla; reči v njej plesnijo, česar poprej nikdar ni bilo. Od kod prihaja to in kako odpraviti? (G. L. v Š. na Štajerskem.)

Odgovor: Da je klet postala zaduhla, zakrivili ste nekoliko sami, ker ste premalo zračili. Okna od kleti morate zaradi zračenja pogosto odpirati, in sicer po leti ob hladnem času po noči, po zimi pa ob toplem času opoludne. Zoper zaduhlost je nastopno sredstvo:

Da zaduhle kleti, v katerih se po stenah in po tleh nahaja plesnoba, dobro očistiš, vzemi globoko posodo ter deni vanjo 2—4 funte soli. Posodo postavi na sredo kleti, zapri vsa okna in vrata, dobro zamaši vse sode ter potem vlij na sol žveplene kisline (hudičevega olja), in sicer na 2 funta soli 1 funt kisline. Kadar si vse to storil, beži iz kleti. Dve uri ostani klet zaprta, in nihče naj vanjo ne stopi, kajti utegnili bi se zadušiti. Čez dve uri odpri okna in vrata ter jih imej odprta tako dolgo, da je izginil zadušljivi sopar. Ko je klet tako dobro bila prezračena, ometi plesnino s sten in tal. S tem se tudi odpravi tist plesnivi smrad, ki silno neugodno upliva na mleko, v kleti shranjeno, in ki tudi lahko vinu napravi plesnobo.

Vprašanje 232. Večkrat se zgodi, da se konji potolčejo (pobrcajo), in to najrajši na nogah. S čim in kako je najbolje zdraviti nastale rane, dokler so še nove? Kako ravnati potem, kadar dotični ud oteče, in kako, če se rana prisadi? (M. T. v Z.)

Odgovor: Rane največkrat niso nevarne, a prav mnogokrat postanejo nevarne, ker jih naši gospodarji zanemarijo ali zamažejo. Če je rana količkaj videti nevarna, ali če je na kakšnem važnem mestu živalskega života (n. pr. na členih nog), ne mudite poklicati živinozdravnika. Ker ga pa ni vedno blizu, mora dati gospodar svoji živini le prvo pomoč, in zato tu podajemo navodilo, kako ravnati z ranami, katere, seveda če niso posebno hude, kmetovalec lahko sam ozdravi. Kadar rana nastane, narediti je najprvo to le: Kri ustaviti, rano izprati, ranjenemu delu dati počitka, skrbeti, da se rana brez gnojenja zaceli in ne prisadi, in slednjič skušati, o pravem času preprečiti druge bolezni, ki lahko zaradi rane nastanejo. Da kri ustavimo, imamo razna domača zdravila, katera pa včasih nič ne pomorejo; treba je žilo podvezati, kar pa more le vešč človek narediti. Navadna rana se izpere z mehko, v mrzli vodi namočeno cunjjo, ali še bolje z gobo. Kamenje, smeti ali kaj drugega enakega, kar utegne priti v rano, mora se skrbno izprati. — Ranjeni živini je dati počitka, zlasti ako je na nogi ranjena. Glej pa tudi, da si živina sama

ne more ran drgniti ali griziti. — Najboljše je, če se rana zaceli brez gnojenja; to je pa le takrat mogoče, če ni prevelika, ako se robovi lepo sprimejo in ako ranjeni deli niso zmečkani. To so največ vrezane rane. Zmečkane, udarjene i. dr. rane se pa le zacelijo, ako se zgnoje. V ta namen je treba rane pravilno obvezati, kar pa vselej ne zadostuje še, treba jih je tudi zašiti. Rane šivati pa more le veščak. Pri zdravljenju rane pa moramo gledati na največjo snago. Cunjja za izpiranje mora biti čista, platnena ruta, in voda tudi popolnoma čista. K vodi se primeša eden ali dva odstotka karbolne kisline. Izprana rana se potrese z jodiformovim praškom, obloži s karbolizovanim predivom in slednjič obveže. — O zdravljenju ran se obširno poučite v knjigi „Domači živinozdravniki“, katero je letos izdala družba svetega Mohorja, in sicer na strani 172. te knjige.

Vprašanje 233. Naredil sem zadnje dni oktobra nekoliko mošta od raznih vrst jabolk. Mošt se mi pa sedaj neče učistiti. Kako mi je ravnati, da napravim dobro in zdravo pijačo? (A. P. v L.)

Odgovor: Da bi Vam pravo odgovorili, morali bi Vaš mošt videti in pokusiti, ker drugače ne vemo vzroka, zakaj se ne čisti. Morda je Vaš mošt dobil kako bolezen, ker je v nezdravi posodi. Žal, da imamo na Gorenjskem to izkušnjo, da je zdrava vinska posoda izjema, a plesniva, zaduhla itd. pa navadna. Da se Vaš mošt ne učisti, morebiti je tudi to krivo, da ni mogel popolnoma pokipeti, ker je pri Vas v Bohinji prehitro mraz nastopil. Temu bi se dalo pomagati, če prenesete mošt v gorek prostor, da dokipi. Pri tem pa pazite, da se Vam ne skisa. Tretji vzrok pa utegne biti pomanjkanje čreslovine, ker ste za mošt porabili jabolka, katera imajo malo čreslovine v sebi. Čreslovina daje vinu tist zagatni okus, ki ga imajo posebno lesnike in hruške. To je okus, ki kar usta skupaj vleče. Zato se hrušev mošt rajši čisti nego jabolčni. Če je to vzrok, da se Vaš mošt ne učisti, skuhajte v lonci nekaj mošta ter hrastove lubadi (skorje), kakeršno rabijo usnjarji za strojenje, precedite to zmes in shlajeno vlijte v mošt in ga premešajte. Mošt očistite potem z jajcem (kako, to Vam pove vsak gostilničar) ter ga očiščenega pretočite v snažno in zdravo posodo.

Podučne stvari.

Zemljepisni in narodopisni obrazi.

Nabral Fr. Jaroslav.

(Dalje.)

203.

Njuhanje in žvekanje tobaka.

Njuhati so začeli v Evropi najpreje Španjolci, kateri so to navado v Ameriki videli. S Španjolske je prešlo njuhanje na Italijansko in Nemško, od tu pa se je razširilo po ostalej Evropi. Prvi njuhalci so se po-

kazali v Španjolskeji 1620. l. V Portugalskeji, kjer danes vse njuha, staro in mlado, moško in žensko, bilo je že koj s početka njuhanje bolje v navadi od kajenja. Ko je 1663. l. Alfonz VI. se hotel zahvaliti angleškemu vojakom, ki so se v bitki pri Amcixialu junaški vedli, ponudil je vsakemu po dva funta tobaka. Ker njuhanje človeka nenavadno osvežuje in razbistruje, zato se je ta navada brzo razširila. S Španjolske je prešlo njuhanje na Francosko, dasi pripovedajo, da je že Katarina Medicejska svojemu sinu, kralju Ljudevitu IX. priporočala njuhanje, ker je mnogo trpel na glavobelju. V 17. stoletju so začeli napravljati prve tobačnice. Pozneje je francoski dvor uvel ta običaj, da tujim poslanikom v znak osobite milosti daruje zlato tobačnico, in to je mnogo pomaglo, da se je njuhanje tudi po drugih evropskih zemljah razširilo. Za saksonskega ministra Brühla pripovedajo, da je imel več stotin razne obleke, in za vsako obleko posebno tobačnico.

Kakor kajenje tako je tudi njuhanje bilo s prvega razširjeno samo mej možaki, ali kmalu se je izbudilo tudi v krasnem spolu poželjenje, da poskušajo to čudovito travo. Pruska kraljica Charlotta se je pregrešila z njuhanjem pri velikej slavnosti. Ko jo je namreč 1701. l. pri kronanju napala dolgočasnost, vzela je skrivaje malo tobaka, da se razbistri, ali to je opazil kralj in jej zelo zameril. Ker je mati v tem naslado nahajala, ni čudo, da jej je potem sin Friderik Viljem I. postal velik njuhalec. Kako je njuhanje s početka 18. stoletja bilo razširjeno v visokih ženskih krogih, vidimo z listov unukinje češkega kralja Friderika Falškega, Elizabete Charlotte Orleanske. V listu 1713. l. je pisala takole: „Gnusna je stvar s tem tobakom, a jaz se nadejam, draga Lujiza, da vi ne njuhate. Zelo me jezi, kedar vidim tu vse ženske z umazanimi nosovi, kakor da so jih v blatu podrgnile, in kako s svojimi prsti tišče vsakemu možaku v tobačnico. Tako mi je gnusno, da moram koj pljuniti“. O nekej svojej unukinji pa je pisala 1715. l. tole: „To je gospica pri 14 letih. Ko je še dete bila, mislila sem, da bode vrlo lepa, ali sem se zelo zmotila. Dobila je velik nos*) kot jastreb. Vem, zakaj je tako. Dopustili so jej njuhati. — Nič na svetu ni mi zoprnejše od njuhanja. Ljudje dobe grd nos, govore na nos in strašno smrde. Poznajem ljudi, ki so lepo dišali, a ko so začeli njuhati, v šestih mesecih so smrdeli kot jarci. Nič ni grjega kot njuhati in imeti nos, kakor da si ž njim v blato pal.“

Z višjih krogov je prešlo njuhanje mej navadni svet, in posebno se je v severnih krajih evropskih zelo razširilo. Kedar človek potuje po severnej Švedskeji, vsak čas more opaziti, kako vozniak dober obrok tobaka mesto v nos v usta porine, da se ga bolje naužije. Na Irskem še na poseben način njuhajo. Rožičke imajo za tobačnice, in kedar se hočejo nasladiti, spuste glavo

nazaj, vtaknejo ostri konec rožičkov v nos in tako iztresejo obrok tobaka. Rog gre potem okrog mize, dokler se prazen povrne k gospodarju. Enake rožičke imajo tudi v Švedskeji, samo da tu malo bolje pazijo na pristojnost, ker imajo posebne žlicice za vsipanje tobaka v nos. Njuhanje je bilo do ne davnaj zelo razširjeno po Evropi, danes pa se čedalje bolj opušča, a zato se kajenje tem bolj razširja.

Najgnusnejše pa je žvekanje. Po Ameriki je žvekanje najbolje razširjeno, v Evropi pa se je po boljih krogih do celega opustilo. Pri nas žvekajo najpriprostejši delavci, no tudi mornarji se ne morejo odvaditi. Kajenje je na brodu nevarno in zato mornarjem navadno prepovedano, a njuhanje je predrago. In ker mornarji žele, da se tudi oni naužijejo slasti, katero ostali svet nahaja v tobaku, zato jim ne smemo zameriti, da si z žvekanjem pomagajo.

Pod konec 17. stoletja je dobil tobak tudi v Evropi zakonito državljanstvo. Državniki so sprevideli, da je v tobaku čarobna moč, katera jim more državne blagajnice napolniti. Vzeli so toraj tobak v svoje varstvo, uveli so monopol tobaka, in tako so priznali državno pravo tujcu, katerega so doslej preganjali. Temu državnemu podjetju je prišla sedaj na pomoč tudi kava, ki je kajenju pravo slast dala. Od slej je začel potrošek tobaka od leta do leta strašno rasti. Amerika ni več mogla zmagovati, zato so začeli po Evropi, Aziji in Afriki na veliko tobak saditi. Tobak je postal važna gospodarska rastlina, katera je začela prehranjevati cele kraje. Ako pomislimo, da se na zemlji pridela na leto 4 milijone centov tobaka, zato prihaja ž njim na stotine milijonov v promet. Imá krajev, kjer se vse stanovništvo s tobakom ukvarja in ob tem živi. Tu se shajajo trgovci celega sveta in zastopniki vseh držav, da s prve roke nakupijo te robe. Od tu razvažajo tobak neštivilni brodovi, da ga prodado v tvornice, v katerih milijoni služijo svoj vsakdanji kruh.

(Dalje prihodnjič.)

Politične stvari.

Deželni zbor kranjski.

Poročilo

železničnega odseka o deželnega odbora poročilu glede poroštva čistega dohodka za dolenske železnice (k prilogi 53).

(Konec.)

Zakon

z dne

veljaven za vojvodino Kranjsko,

o poroštvu čistega dohodka za Dolenski železnici.

Po nasvetu deželnega zbora Svoje vojvodine Kranjske ukazujem tako:

*) Naša narodna pesen veli:

Nos ima pa kot „kopito“,
Ni tobaka nikdar sito.